NOORD-BRABANDER.

NOMMER 83. 's BOSCH. ZATURDAG, 10 OCTOBER 1829.

China.

CANTON, 4 *april*

De handel is alhier in zoodanigen kwijnenden toestand, dat al de ingevoerde koopwaren in prijzen dalen.

In het afgeloopen jaar zijn alhier 3657 kisten opium meer dan in het voorgaande jaar verkocht.

— Te Manille heeft men eene nieuwe soort van indigo-plant ontdekt. De inwoners van het eiland zijn over deze ontdekking zeer verheugd, welke inderdaad hunne inlandsche rijkdommen zoude vermeerderen; doch het is nog niet stellig zeker, dat het voortbrengsel van deze plant volmaakt naar den bekenden indigo gelijkt.

— Wij hebben tijdingen uit Batavia, tot het einde van januarij, ontvangen. De staat van zaken, in dit land, is zeer weinig voldoende; men zegt, dat de oorlog noch door het gouvernement, noch door de muitelingen met strengheid wordt voortgezet, en er geene waarschijnlijkheid is, dat dezelve spoedig geëindigd zal zijn. Hij wordt door de Europeanen slecht gevoerd; de gasthuizen worden opgevuld met hunne zieken, en men vreest, dat zij spoedig geene troepen genoeg zullen hebben, om zich te kunnen verdedigen.

De kolonie levert jaarlijks ongeveer 400,000 peculen eigen gewonnen koffij uit; men hoopt, dat zij dit jaar 1000 peculen indigo en 60 of 70,000 peculen suiker zal uitvoeren. De koophandel kwijnt sterk te Batavia. De kooplieden wachten met ongeduld den aanstaanden koffij-oogst af.

Nederlanden.

'S HERTOGENBOSCH, 9 *october*.

Bij besluit van den 4 dezer en dus twee dagen later als het besluit, betrekkelijk het openen der seminarien, heeft Z. M. zijn *placet* aan de bullen voor de bisschoppen van Luik, Doornik en Gent verleend.

— Men schrijft van Brussel, den 6 dezer: De bullen zijn aan de bisschoppen ter hand gesteld; maar de zalving zal slechts binnen twee of drie weken plaats hebben. De bisschop van Luik zal te Luik, door den bisschop van Namen gezalfd worden; dien van Doornik, te Doornik door den bisschop van Luik, die zich daarna, naar Gent zal begeven, om den waardigen herder, welke door de goddelijke Voorzienigheid aan het bisdom van Gent gegeven wordt, te wijden.

— Men meldt uit Leuven, van den 7 october: «De hoogleeraar *Winsinger*, van het collegium philosophicum, is tot raadsheer bij het hoog-geregtshof te Brussel benoemd.

»Deze tijding is sedert zondag te Leuven verspreid; zij houdt zich staande en wordt door den ambtenaar niet tegengesproken. Men zegt dat hij reeds de stad verlaten heeft.

»Het collegium philosophicum wordt zeer langzaam bevolkt, er zijn nagenoeg een honderdtal zoo oude als nieuwe leerlingen aangekomen.

»Heden is de zoon van den heer *van Ghert*, als leerling en kostganger in hetzelve aangenomen.»

— H. M. de koningin vergezeld van H. K. H. de prinses *Marianne* en gevolg, zijn gister avond ten 10 ure van het paleis van Laeken naar 's Gravenhage vertrokken.

— De officiële tijding omtrent het sluiten van den vrede tusschen Rusland en de Porte, is te Weenen den 28 september en laatstleden zondag, den 4 dezer, door eenen buitengewonen koerier aan ons gouvernement overgebragt.

— Den 5 dezer heeft het regiment Zwitzers n° 31, het vaandel in handen gesteld van Z. Exc. den generaal en inspecteur te Namen, hetwelk, van dien dag af, heeft opgehouden te bestaan.

— Wij vernemen, dat een stoomwerktuig, met eenen grooten koperen ketel, van eene geheel nieuwe uitvinding, op dit oogenblik in de werkplaatsen van den heer *Cockerill* te Seraing, voor de maatschappij van den Rijn en den Main, gemaakt wordt; deze ketel levert, zoo men zegt, groote voordeelen op, boven andere ketels, welke, volgens het oud stelsel, gemaakt zijn; het is vooral voor de stoombooten, dat deze voordeelen aanmerkelijk zijn; zij bestaan in eene vermindering van de helft der brandstoffen, eene vermeerdering van kracht door den wenigen omvang, eene aanzienlijke verligting van gewigt en in weinig of geen rook; maar, naast deze zoo groote voordeelen, bestaat een gevaar, hetwelk van belang is, om aan te halen, en hetwelk wij volgens het zeggen van personen, die door hunne kennis in dit vak, alle vertrouwen verdienen, moeten mededeelen. Dit gevaar bestaat vooral hierin, dat de ketel, ondanks al de zorg, die men tot deszelfs vervaardiging zoude kunnen aanwenden, door den uitersten graad van warmte, die er ingebragt wordt, zoude kunnen bersten en vooral, wanneer men de minste verwaarloozing in de aanhoudende waakzaamheid, die gevorderd wordt, aan den dag legde.

Indien wij wel onderrigt zijn, is een gedeelte van den oven, toen te Seraing de proeven over de stevigheid van den ketel gedaan zijn, door de werking van het vuur bezweken. Indien een dergelijk toeval plaats had, wanneer het werktuig aan boord van eene stoomboot geplaatst was, welke zouden de gevolgen wezen?

Men heeft ons gezegd, dat een brevet, voor de [illegible] van ketel, aan de pruissische regering, door een huis van Aken gevraagd is, doch hetwelk uit hoofde van het gevaar, hetgeen de nieuwe manier van stoken en stoom te maken aanbiedt, is geweigerd geworden. (*Politique.*)

— De jubilé, welke door Z. H. *Pius VIII* bij deszelfs komst op den stoel van den *H. Petrus* is verleend geworden, heeft den 4 dezer maand in de katholijke kerken van Engeland en Ierland een aanvang genomen en zal slechts ééne week duren.

— Men heeft in de portefeuille van het huis van Bragance 545 oorspronkelijke brieven, door vele heiligen en andere door hunne deugden onderscheiden mannen geschreven, bewaard, als die van den heiligen *Antonius*, *Cajetanus*, *Carolus Borromeus*, *Catharina van Senen*, *Philippus Nereus*, *Franciscus Xaverius*, de heilige *Theresia* en den heiligen *Thomas van Aquinen*.

— Zie hier een kort overzigt der bijna periodieke aanwinningen van Rusland, gedurende een tijdverloop van twintig jaren: in 1807 (traktaat van Tilsitt), verwierf Rusland van Pruissen een gedeelte van zijn oostelijk grondgebied; in 1808 stond Zweden Finland af; in 1809 ontnam het aan Oostenrijk een groot gedeelte van Gallicië; in 1824 maakte Rusland zich meester van Warschau en rukte in 1827 Armenië van Persië af; en thans.....

— Te 'sHage is het eerste nommer van een nieuw dagblad, getiteld: *Nederlandsche Gedachten*, uitgekomen.

Naar men zegt, zal de strekking van dit blad zijn, om den waren vaderlandschen geest op te wekken en te verlevendigen, en diegenen te bestrijden, die geen ander oogmerk hebben, dan verkeerde beginselen te verspreiden en tweedragt te zaaijen. Indien dit werkelijk de bedoeling der redakteurs is, wacht u voor de slechte raadgevers, de voorstanders der willekeur, der onverdraagzaamheid, der ongrondwettigheden en vernederende voorregten; want deze alléén zaaijen oneenigheid en wantrouwen onder de ingezetenen, welker wezenlijk belang en vurigste wensch is, zich met een regtvaardig en liberaal bestuur te vereenigen. (*Courrier de la Meuse.*)

— Het ministerie gaat achter uit, maar het is alleen uit zwakheid en noodzakelijkheid; in navolging van hetgeen ten aanzien der beraadslaging over de wet op de vrijheid van drukpers, eene vrijheid, welke men heeft moeten afpersen, is gebeurd, stemt het thans in eene gedeeltelijke vrijstelling van het catholicismus toe. De zitting zal eerstdaags geopend worden, en men moet zich van de begrooting, tegen welken prijs ook, meester maken. Het zou zelfs niet te verwonderen zijn, nieuwe toegevingen te zien onderteekenen, doch welke altijd een weinig twijfelachtig en een weinig overwogen zullen zijn.

(*Eclaireur politique.*)

AANMERKINGEN OVER HET BESLUIT VAN DEN 2 OCTOBER.

Toen wij dit besluit onderzochten, hebben wij de woorden en spreekwijzen in hunnen natuurlijken zin uitgelegd, zonder daarin te zoeken, hetgeen langdurige misleidingen en eene droevige ondervinding ons zouden kunnen verpligten, daarin te zoeken. Ofschoon zoo dikmaals bedrogen, willen wij geene kwade vermoedens opvatten, dáár, waar de klaarblijkelijkheid van het bedrog ons niet noodzaakt zulks te begrijpen. In dezen toestand en met die wijze van uitleggen, waarover wel eens gesproken is, maakte die maatregel de willekeurige bepalingen van het jaar 1825 krachteloos; en op deze wijze beoordeelen wij dezelve nog op den huidigen dag.

Indien deze plegtige verklaring van het gouvernement eenige opregtheid inhoudt, waarvan wij ons gaarne willen overtuigd houden, dan is er op den weg van de *constitutionële* herstellingen een groote stap gedaan, en men schijnt te mogen hopen, dat de grondwet allengskens over de hardnekkigste tegenkantingen zal zegevieren. Het besluit kondigt vrijheid, opregtheid en *politieke* oogmerken aan; het is *om regt te doen wedervaren aan de opmerkingen van de hoofden der geestelijkheid*, het is om te

voldoen aan de *bepalingen der grondwet* en om de volledige uitvoering van het concordaat te bespoedigen, dat deze maatregel genomen is; men zoude geene *considerantien* van eene betere voorzegging hebben kunnen verlangen.

Art. 1. Van het besluit, draagt slechts eene kleine uitdrukking voor, welke wij niet zeer goed begrijpen. « Wij verklaren, wordt daarin gezegd, dat de bisschoppen, *die hun bisschoppelyk seminarie zullen openen;* dadelijk zullen kunnen overgaan tot deszelfs *organisatie.* » *De bisschoppen die zullen openen!* Heeft men vooruitzigten, dat er bisschoppen zullen zijn, *welke hun seminarie niet zullen openen?* Vreest men zulks? Dit zoude eene vrees van eene buitengewone geaardheid zijn. Ten allen overvloede is het mogelijk, dat hier enkel over eene eenvoudige feil in de opstelling gesproken wordt, en het publiek is aan die soort van misstellingen gewoon. Naar ons oordeel, heeft het gouvernement willen zeggen: *wy verklaren, dat de bisschoppen zich, op dit oogenblik, zullen kunnen bezig houden met de organisatie van hunne seminarien, overeenkomstig art 2 der conventie van den 18 juny 1827 en van de bulle van den 16 der kalenden van september van hetzelfde jaar aangenomen, by ons besluit van den 2 october daaraanvolgende.*

Wat het tweede artikel van het besluit betreft, hieromtrent kunnen wij niet anders doen, dan te zeggen, hetgeen wij reeds te voren gezegd hebben; namelijk de herstelling van eene geregtigheid ten aanzien van een zeker aantal personen; maar eigenlijk is het eene *restrictie* van art 1. En inderdaad geeft art. 1 aan de bisschoppen het regt, om alle jongelingen in hunne seminarien toe te laten, welke zij zullen oordeelen de noodige bekwaamheden te bezitten; en art. 2 verbiedt hun, diegenen toe te laten, welke hunne voorbereidende studien buiten het koningrijk volbragt hebben, alleen met uitzondering van diegenen, welke vóór den 1 februarij 1830 zullen terug komen, en van hun, welke met vergunning van het ministerie in een vreemd land zijn. Dus verklaart art. 2 het onregtvaardige besluit van den 14 augustus 1825, voor gehandhaafd. En dit is het eenige verwijt, hetwelk wij aan dezen maatregel, van den 2 october 1829 doen kunnen; maar dit verwijt is van belang, niet zoo zeer om de uitwerkselen, welke het besluit van den 14 augustus 1825, in het vervolg nog kan voortbrengen; want zoodra, hetgeen wij gezegd hebben, dat het onderwijs hier zal vrij zijn, zal het getal der jonge Belgen, welke in bekoring zullen komen, om hunne studien buiten het koningrijk te voltrekken, zeer, zeer klein zijn; maar het is omdat dit besluit, indien de natie eens ophield daarvan het voorwerp harer klagten te maken, een verschrikkelijk voorteeken zoude zijn, om dat het eene openbare schending is van vele belangrijke bepalingen der grondwet.

Voorts ziedaar, buiten dit, het onderwijs der jongelingen, welke zich tot den geestelijken stand bestemmen, erkend, en in ons koningrijk geheel vrij verklaard, laten wij zeggen, vrij verklaard, *overeenkomstig de grondwet,* omdat het besluit van den 2 october op de grondwet *gebaseerd* is. Wij wenschen het ministerie met deze terugkeering tot de *constitutionele* grondbeginselen geluk, maar laat het nu ook in zijn gedrag *consequent* zijn. Is het krachtens de grondwet, dat het onderwijs der geestelijken vrij is, krachtens welke bepaling van die grondwet, zoude het onderwijs dan voor het overige der natie aan het *monopolie* onderworpen zijn?

Dat ons gouvernement hier eene belangrijke opmerking make. Tusschen het volstrekte *despotismus* en de wettige regering, is geen zekere middelweg; in het staatkundige is men noch regtvaardig, noch onregtvaardig, ten halve. De wetten ten gunste van eenige nakomen, en ten nadeele van anderen verkrachten, zulks kan niet geschieden; ten minste dit kan niet van langen duur zijn. Men moet alles willen wat de wet wil, of men moet de wet vernietigen, en zijnen eigene wil, en zijne eigenen grilligheid daarvoor in de plaats stellen.

Voortaan zullen de bisschoppen in het stuk van onderwijs gebruik maken van de vrijheid, welke de geheele natie in het stuk der drukpers bezigd. Wat zeiden de *liberalen,* en protestanten, wat zouden wij zelve zeggen, indien men ons deze vrijheid betwistte.

De *Gazette des Pays-Bas* zal ons zeggen, dat men eene wet voor ons in gereedheid maakt, en dat die wet *liberaal* zal zijn, en eenen ruimen weg tot de *concurrentie* zal openstellen. Maar het is, ten minste in onze oogen, klaarblijkelijk, dat wij nooit de vrijheid van het onderwijs met de *certificaten,* hetzij van zedelijkheid, hetzij van bekwaamheid zullen hebben; wij meenen zulks te hebben onderzocht; en wij zullen trachten dit verder te bewijzen. Wij zullen het niet kwaad vinden, dat die wet stremmende, ja zelfs strenge bepalingen inhoudt; wij vorderen niet, wij willen zelfs geene losheid; wij verlangen ongetwijfeld niet, dat een onderwijzer de jeugd straffeloos kan bederven; maar wij willen alleen, dat hij niet gestraft worde, alvorens de misdaad bedreven te hebben; dat wil zeggen, dat men, onder voorwendsel, om de misdaad voor te komen, niet begint met hem aan banden te leggen. (*Courrier de la Meuse.*)

HET NOORDEN EN ZUIDEN.

Sedert vele maanden, hebben de dagbladen aangekondigd, dat men zich met eene *statistiek* van het personeel van het ministerie van oorlog, van financien en van andere *administratien* des rijks bezig hieldt, ten einde door vergelijkende *tabellen,* de beginselen van verdeelende geregtigheid te bepalen, welke in de verdeeling der posten tusschen de inwoners van het noorden en die van het zuiden, op den voorgrond gesteld zijn. Het smart mij, dat die aankondigingen buiten gevolg gebleven zijn; want die arbeid zoude een der talrijkste grieven van de zuidelijke bewoners onzes rijks in een helder daglicht gesteld hebben, en deze arbeid alleen is voor het zuiden genoegzaam, om de misnoegdheid en den staat van prikkeling, dien het gouvernement zelf niet meer kan miskennen, en dien het, wil hetzelve bij de Brabanders, die aangekleefdheid vinden, welke in den dag des gevaars noodig heeft, schielijk moet tot bedaren brengen, te regtvaardigen.

Ik begrijp hoe moeijelijk het is, eene dergelijke *statistiek* daar te stellen, zonder in eenige dwalingen te vervallen, welke de ministeriële schrijvers al spoedig zouden aan het licht brengen, en wel met die beleefdheid, welke altoos de besoldigden kenschetst.

Deze klip moest u niet tegenhouden, want gij zoudt u door de zwarigheden, aan eenen dergelijken arbeid verknocht, kunnen regtvaardigen; gij zoudt hun kunnen antwoorden, door hen uit te dagen, om zelve deze *statistiek* op te maken, of de, tot het daarstellen van een naauwkeurig tafereel, met kennis van zaken vereischte bekrachtigingen te veroorloven.

Elk gouvernement, hetwelk door de beginselen van eene verdeelende billijkheid en regtvaardigheid bestuurd wordt, zoude zich beijveren, om zijn gedrag aan den dag te brengen; en zoude zelf eenen dergelijken arbeid wereldkundig maken, ten einde zich te regtvaardigen, omtrent de verwijtingen, welke men onophoudelijk aan het onze doet, namelijk aan ons gouvernement. De eenvoudige verdenking zoude genoeg moeten zijn, om hetzelve hierbij te bepalen; want het is met de gouvernementen even als met de familien gelegen, de eenvoudige verdenking van partijdigheid of begunstiging, is genoeg om haat en nijd tusschen broeders te verwekken; deze moet veel werkzamer en tevens veel ongelukkiger zijn, wanneer zij werkt op menschen, welke door de banden des bloeds niet vereenigd zijn.

Het gouvernement legt, wel verre van de gemoederen door de herstelling der begane onregtvaardigheden tot bedaren te brengen, aan alle ambtenaren de geheimhouding op. Deze maatregel magtigt, terwijl hij bewijst, dat het geweten bij deszelfs handelingen niet altoos op den voorgrond geplaatst is geweest, verdenkingen, welke misschien van eenen ernstigeren aard zijn, dan de wezenlijkheid, en bewijst tevens een verder denkbeeld, dat nog meer grievend is, namelijk den wil, om de onregtvaardigheden, de voorwerpen van de dringendste eischen, niet te herstellen.

Indien de stoffen van eene *statistiek,* welke stipt naauwkeurig is, ons ontbreken, dan kunnen wij, maar het schijnt, door algemeene overzigten de gronden van eenen gelijksoortigen arbeid daarstellen, en bewijzen, hoezeer de klagten der brave en rondborstige Belgen in dit, even als in zoo vele andere opzigten, gegrond zijn, voor welke de blijken van wantrouwen of minachting honderdmaal ondragelijker zijn, dan de onberekenbare lasten, waarmede men hen bezwaard.

Men kan over de voorkeur van het gouvernement voor de noordelijke inwoners oordeelen, door de verdeeling der openbare posten, door de schreeuwende onregtvaardigheid, welke bij de verkiezing der *localiteiten,* tot zetel der groote gestichten des rijks en der publieke *administratien,* hebben plaats gehad.

Alle gestichten van de marine zyn, even als *alles wat de kolonien betreft,* in het noorden.

Ostende, Gent en Antwerpen, worden als vijandelijke steden beschouwd. Antwerpen vooral, hetwelk voordeelen aanbiedt, welke men in geene van de noordelijke havens vindt, heeft zelfs den schijn nog niet gehad, om in eenige aanmerking te komen. Antwerpen, hetwelk onder het fransche gouvernement een der schoonste *maritime* gestichten van het groote keizerrijk had, bezit op dit oogenblik niets dan treurige herinneringen en de nog treuriger overtuiging van de volharding en van de hoofdigheid des gouvernements in het besluit, om de onregtvaardigheid tegen zijne inwoners, ten gunste van de noordelijke inwoners gezworen, niet te herstellen.

Er zyn twee handel-maatschappyen; het gouvernement heeft *den zetel van alle twee in het noorden* gevestigd; en men weet, ten wiens voordeele zij *geadministreerd* worden.

Het *amortisatie-syndicaat* of, zoo als een geestelijk afgevaardigde van Zuid-Braband zeide, het slok-op-*syndicaat,* in eene der noordelijke provincien gevestigd.

De *rekenkamer,* in het noorden.

Het *hooge hof van de munten,* in het noorden.

De *administratie der waarborgen van goud en zilver werken,* in het noorden.

Het *hooge militaire geregtshof* houdt zijne zittingen in het noorden.

De *militaire scholen,* in het noorden.

De *hooge raad van adel,* in het noorden.

De *kanselary van de militaire Willems-orde,* in het noorden.

De *commissie tot vereffening der publieke schuld;* in het noorden; ofschoon deze zich bijna uitsluitend met de schulden van de zuidelijke provincien moet bezig houden.

Om kort te gaan, alle *administratien*, *hoe ook genaamd*, zijn in het noorden gevestigd; zelfs die over de *mynen* en bergwerken; ofschoon geene enkele *myn* in de noordelijke provincien gevonden wordt.

Wien heeft men tot *administrateur* der mijnen benoemd?

Eenen *Hollander*, en tot overmaat van bespotting, eenen *ouden secretaris van de marine*.

Sedert eenigen tijd heeft men bespeurd, dat er geene overeenkomst was tusschen eenen *secretaris* van eene *maritime administratie* en van eenen *administrateur* der mijnen; dien ten gevolge heeft men den hollandschen *administrateur* doen vervangen. Een ieder verwacht om in zijne plaats eenen Brabander te zien! *Wel foei! zoude er wel een Brabander in staat zyn, om eene dergelyke bediening waar te nemen?* Neen zeker; het is een Duitscher, op wien de keuze gevallen is.

De nijverheid in het noorden verlaten, ja zelfs versmaad, heeft hare toevlugt naar de zuidelijke provincien genomen, waar zij altoos door de *activiteit*, de volharding en de onderrigting van derzelver inwoners gebloeid heeft Waaraan heeft men dien zoo belangrijken tak van den rijkdom der zuidelijke provincien toevertrouwd? Door middel van het dwang-formulier; *geen Brabander is bekwaam om deze bediening waar te nemen*, heeft men aan eenen inwoner der noordelijke provincien, welke wezenlijk jegens alle nijverheid vijandig zijn, de bedieningen van *inspecteur* opgedragen; aan het toezigt van eenen keizerlijken *procureur* van Deventer; heeft men de brabandsche nijverheid toevertrouwd.

Men heeft, na eenetienjarige overweging, gemeend, dat men, zonder aan het beginsel van eensgezindheid en vereeniging in het middenpunt, ten voordeele van het noorden, te kort te doen, zoo wel te Brussel als te Amsterdam, eene bank konde daarstellen. Ik geloof niet, dat men éénen Brabander in de amsterdamsche bank kan aanwijzen; het is aldus met de bank van Brussel niet gelegen, de *hoofd-directeur* is een Hollander; de *secretaris-generaal* is een Hollander, eenige hoofden der *bureaux* en andere ondergeschikte ambtenaren zijn Hollanders!! Altoos heeft men met behulp van het dwang-formulier, hetwelk voor de Brabanders zeer vleijend is, voor de bank van Brussel alles tegenovergesteld gedaan, van datgene, hetwelk men voor Amsterdam gedaan heeft. En inderdaad *is een Brabander zoo bekwaam*, als de heer president, als de heer *secretaris* van de bank van Brussel en zoo vele andere noordelijke *Benjamin's*, welke allen de kennis is ingestort, zelfs de *theoretische en practische* kundigheden in het vak der mijnen, welke zij nooit gezien hebben, en in het vak van nijverheid, welke zij verachten, en als een voorwerp van belachelijke vooroordeelen, waarvan de Brabanders nooit te genezen zijn; beschouwen?

(*Courrier des Pays-Bas.*)

LAGER ONDERWIJS.

Eene wet op het onderwijs is ons door Z. M. toegezegd. Het ontwerp daarvan zal in de volgende vergadering der staten-generaal, en misschien wel in eene harer eerste zittingen worden voorgedragen. Over de algemeene beginselen, welke de mannen belijden en verdedigen, die eene regtvaardige vrijheid voor alle ingezetenen van het rijk, tot welke godsdienstige gezindheid zij behooren, vragen, iets, en vooral iets nieuws te zeggen, is bijna onmogelijk. De redevoeringen toch onzer achtbare vertegenwoordigers, vele artikels in de dagbladen, de uiteen gezette denkbeelden in de *petitien*, en eenige, opzettelijk over het onderwijs afzonderlijk uitgegeven stukjes, hebben zoo duidelijk het onderlijk regt, de vrijheid van den godsdienst, die zoo naauw met die van het onderwijs als een tak der opvoeding verbonden is, en van mededinging in dit vak, zoo wel als in vakken van nijverheid, uiteen gezet en betoogd, dat wij hen, die ter onzer verdediging zullen optreden in die achtbare vergadering, als met genoegzame kennis gewapend, beschouwen tegen den strijd, welke tegen de *monopolisten* zal gevoerd worden. Maar die algemeene kennis toe te lichten, ter versterking van de goede zaak, door bijzondere daadzaken te openbaren, die bewijzen opleveren, dat de klagten der katholijken, dat men in de scholen het *protestantismus* op allerlei wijzen begunstigt, gegrond zijn, is de pligt van elk, die de kunstgrepen, hoe *legaal* ook in schijn, meer van nabij leert kennen. Ik noem het kunstgrepen, in tegenoverstelling der handelwijze van vroegere dagen, toen onze kinderen gedwongen werden, tot het zingen der kerk-psalmen, lezen van den bijbel, ja zelfs tot het opzeggen van de lessen van den *Heidelbergschen Catechismus;* thans is men in de meeste scholen behoedzamer geworden; men gebruikt in de plaats van psalmen, liederen; bijbelsche tafereelen en voorbeelden hebben den bijbel vervangen; terwijl het heidelbersch gedrocht bij de protestanten zelf zijn roem overleefd heeft, en dus in de scholen ook niet meer in gebruik is. Maar dat de tegenwoordige stuurlieden van het onderwijs van hun doel niet hebben afgezien, blijkt onder andere ook uit de wijze, waarop men in onze noordelijke provincien alom, op weinige uitzonderingen na, protestantsche schoolmeesters weet te verkrijgen.

Het is algemeen bekend, dat schoolonderwijzers, die den katholijken godsdienst belijden, zeer zeldzaam in deze provincien, en in een aantal zelfs aanzienlijke steden, in het geheel niet te vinden zijn. Is dit louter toeval? Zijn die gaven, om andere te onderwijzen, den noord-nederlandschen katholijken niet medegedeeld? of heeft men kunstjes uitgedacht, om hen van het onderwijs te verwijderen, en daardoor protestantsche werktuigen, ter bevordering van hun plan, te erlangen? — Wij stellen het laatste, en zullen dit trachten te bewijzen.

1°. Beschouwen wij vooreerst, hoe men gewoon is de onderwijzers te vormen, dan zien wij al dadelijk, hoe moeijelijk het is voor catholijke jonge lieden, dien loopbaan in te treden. Want als die vorming geschiedt in eene school, daartoe opzettelijk bestemd, zoo als er eene te Haarlem bestaat; doch daar is het niet gemakkelijk voor eenen katholijken, om er in opgenomen te worden; die dat zoogenaamde geluk te beurt valt, moet zich dan in alles plooijen naar de gevoelens, ook in de uitlegkunde van den bijbel, van den onderwijzer *Polman* [1]; en na de vereischte kunde te hebben verkregen, worden zij veelal naar het zuidelijke gedeelte van ons rijk gezonden, om daar de halfverbasterde catholijke gevoelens over te planten. Of zij, die zich tot onderwijzers willen vormen, worden eerst geplaatst als ondermeester in bijzondere scholen; daar echter de onderwijzers bijna alle protestantsch zijn, nemen zij zeer zelden jonge lieden van den catholijken godsdienst tot hunne *secondanten*.

2°. Zij echter, die, hetzij door de opleiding van anderen, of door eigene oefening de noodige bekwaamheden meenen verkregen te hebben, moeten zich aanbieden aan eene commissie, in elke provincie bestemd tot het afnemen der algemeene examens, ten einde eene algemeene akte van toelating te ontvangen. Dit soort van commissien is eene ware spitsroede voor dezulken, die men van het onderwijs wil weren. Zijn hunne kundigheden zoo voldongen, dat men die niet ontkennen kan, dan is de derde of de vierde rang hun deel; kan men op eenige punten hen als onkundig doen voorkomen (en kan een *examinator* niet altoos zijne vragen er naar inrigten?) dan laat men hem druipen.

3°. Dezulken, die het gelukt is, door deze poort in het voorhof van den tempel des onderwijs in te gaan, mogen echter nog geen werkzaam deel daaraan nemen vóór dat zij, bij eene *vacature* uit het worstelperk van het *vergelykend examen*, zegevierend optreden; eene zege, welker toekenning afhangt van twee zedelijke ligchamen, namelijk 1°. van de plaatselijke schoolcommissie, met den schoolopziener van het district aan hun hoofd, welke commissie de aanwijzing doet der drie bekwaamste *aspiranten*. 2°. Van het plaatselijk bestuur, die uit dit drietal de meest geschikten of meest geliefkoosden kiest. Te platten lande komt hier nog een derde ligchaamtje, de protestantsche kerkenraad, met een derde stemmetje bij, en maakt aan het plaatselijk bestuur de bedenking, of alle de drie bekwaamste om te onderwijzen, wel eene even goede strot hebben, om den bijbel voor te lezen, en de liederen en psalmen, bij de protestantsche godsdienstoefening gebruikelijk, voor te zingen; want dit protestantsch belang mag niet uit het oog verloren worden; liever iemand, die wat minder kundigheden, om de jeugd te onderwijzen, en wat meer begaafdheden bezit, om den post van voorlezer, voorzanger, koster enz. in de gereformeerde kerk te kunnen waarnemen. Misschien denkt iemand, dat deze post aan eenen schoolmeester wordt opgedragen, na zijne benoeming, iets, waarin niets onbillijks zou gelegen zijn. Neen! dat dit vooraf en met voorbedachtzaamheid geschiedt, kan uit het volgende blijken: Er bestaat een reglement [2], waarvan het artikel 57 aldus luidt: *op alle plaatsen, byzonder te platten lande, waar zulks geschieden kan, zullen kerkvoogden trachten te zorgen, dat de posten van voorlezer en voorzanger vereenigd blyven met die van schoolonderwyzer.* Wie begrijpt nu niet, dat de godzalige kerkvoogden, die met de protestantsche leden der plaatselijke besturen in goede verstandhouding staan, en somtijds wel leden van het gemeentebestuur zijn, alles zullen aanwenden, om eenen schoolonderwijzer te kiezen, die in de kerk zijne keel goed kan open doen. Men doet den kandidaat daarom ook, vóór de keus te bepalen, zijne gaven hooren; men laat hem eenige gezangen, bij den protestantschen godsdienst gebruikelijk, zingen, en gaat vervolgens tot de keuze over.

Wie een weinig over deze handelwijze doordenkt, ontdekt al spoedig eenige voordeelen, die het protestantsch kerkgenootschap daardoor te beurt vallen: hunne godsdienstige denkwijzen en leerbegrippen zijn daardoor in de school gewaarborgd tegen alle aanranding; de schoolmeester-voorzanger is, in deze betrekking, dikwijls in aanraking met dominé, als hij gaat vernemen welken *psalm* en welk *lied* er bij de volgende preek zal moeten gezongen worden, en is dus onder zijn wakend oog, en des noods onder het bereik zijner berispende tong. — De protestantsche gemeente heeft daardoor eenen *kerkelyken bediende* voor een prijsje. Want nu de post van voorlezer enz. door de schoolonderwijzer werd waargenomen, die van het onderwijs het grootste gedeelte van zijn bestaan ontvangt, kan die kerkelijke bediening met eene veel mindere som worden beloond, dan dat een afzonderlijk persoon tot dien gewigtigen post moest beroepen worden, om dat voordeel voor de hervormde gemeente te behartigen, staat

---

1 *A. Polman Az.*, onderwijzer in de bijbelsche geschiedenis en zedekunde aan 's rijks kweekschool, voor schoolonderwijzer te Haarlem.

2 Reglement op de *administratie* der kerkelijke fondsen, en de kosten van den eerdienst bij de hervormde gemeente in de provincie Holland (zuidelijk gedeelte). In 's Gravenhage, bij de gebroeders *Giunta d'Albani* 1820.

hgt ook in het *reglement op de administratie der kerkelyke fondsen.* — *Eeny [illegible]!* *Vivat* de kerkelijke huishoudkunde! Dat die kerkelijke voordeelen, bij de keuze van eenen schoolonderwijzer steeds worden in het oog gehouden, wordt nog bevestigd door de bedenking, dat onder de menigvuldige gemeenten in Zuid-Holland, zoo ver ik heb kunnen opsporen, er slechts twee gevonden worden te platten lande, waar de schoolonderwijzers katholijk zijn, te weten te R. en te V., plaatsen, of liever buurten, waar geene protestansche kerk is, en waar men derhalve geen belang heeft bij eenen voorlezer en voorzanger. Om nu het verwijt niet te moeten hooren, dat er te platten lande *nergens* eenen katholijken schoolonderwijzer is, hebben de *subalterne monopolisten* doen benoemen (want men kan er de stokjes nog wel eens naar steken bij het vergelijkend examen) katholijke schoolonderwijzers, *juist* daar geene protestansche kerken zijn. Is dat niet toevallig? !!!!!!!
Intusschen blijkt, zoo uit een als ander, dat het voor eenen katholijken jongeling moeijelijk is, om zich tot den post van schoolonderwijzer te bekwamen, als op 'srijks kweekschool of bij protestantsche schoolonderwijzers, waar men hen zelden opneemt. Zijn zij bekwaam, hoe komen zij aan eene algemeene *akte* van onderwijs, vooral in de hoogste rangen? Hebben zij deze verworven, hoe bekomen zij eene plaats, vooral in deze noordelijke provincien, waar zulke *reglementen* [illegible], en waar de schoolonderwijzer met de protestantsche leden van het stedelijk bestuur en school-commissie, en kerkvoogden onder eene deken kunnen gaan leggen, om elkander te verwarmen?

En genomen, dat dit alles opregt en zonder geheime afspraken geschiedt, daar de onkosten van den dorps-schoolonderwijzer, op de meeste plaatsen, zeer matig zijn bepaald, zoo kan, omdat de post van voorzanger toch ook iets oplevert, een protestantsch schoolonderwijzer beter op een bestaan rekenen, dan een katholijke, die, door dat hij den post van voorlezer niet kan waarnemen, die voordeelen moet missen. Hoe slecht zijn dus de kansen en vooruitzigten voor eenen katholijken schoolonderwijzer! Hoe vele voordeelen heeft de protestantsche Kerk, door al die schikkingen, niet in hare *financien*, en ook soms in hare gevoelens, leer- en denkwijze!

Ja, de verspreiding van gevoelens, die in overeenstemming zijn met, en bevorderlijk aan de protestantsche leerbegrippen, wordt bewerkt door sommige schoolboekjes, die men den kinderen in de hand geeft. Ik erken wel, dat niet in alle boekjes hatelijke uitdrukkingen, omtrent het godsdienstige, te vinden zijn, ja dat uit eenige het aanstootelijke op de klagten der katholijke ouders is weggenomen; maar men blijft nog steeds schoolboekjes gebruiken, * die over godsdienstige onderwerpen handelen, en die, daar zij door eene protestantsche pen zijn opgesteld, toch, op zijn zachts genomen, alles missen, dat een katholijk in een godsdienstig werkje zou verlangen. Terwijl het aan de schoolonderwijzers aanleiding geeft, om met hunne leerlingen over godsdienstige onderwerpen te spreken, en er alzoo mondeling bij te voegen, hetgeen er als protestantsch gevoelen in het boekje aan ontbreekt, zoo wordt de schoolonderwijzer tevens catechiseermeester. Is deze nu onder de zijne een *ultra*, dan worden de leespunten, die de protestanten verworpen hebben, op eene hatelijke wijze in de school verhandeld; dan wordt vaak den katholijke kinderen, op eenen schimpenden toon, iets toegevoegd, dan worden zij alzoo vroegtijdig opgewekt, om over godsdienstige zaken te redetwisten. Voegt dat in een land, waar zoo vele sekten buiten de katholijke Kerk zich bevinden? Mag daar een schoolmeester, onder kinderen van verschillende gezindheden zich, met de behandeling van godsdienst-zaken bezig houden? Moet hij door zulk gedrag niet vervallen in het overdraagzame jegens de eene of andere partij? —

Dat men derhalve bij de beoordeeling der WET *op het onderwys* wel degelijk zorge, dat, als men nog vermengde scholen wil behouden, dan alles wat naar godsdienst zweemt, daaruit verwijderd worde, of dat men anderzins zoo wel katholijke als protestantsche scholen daarstelle, even als die gevonden worden in Engeland, Frankrijk en Duitschland. —

---

* Als een bewijs, dat men opzettelijk over den godsdienst in de scholen wil gehandeld hebben, kunnen de daartoe vervaardigde, en algemeen ingebruik zijnde schoolboekjes strekken, welker titels wij hier slechts aantippen: *Bijbelsche voorbeelden, door* ANSLIJN, *Merkwaardige Bijbelgeschiedenissen, door* H. WESTER. — *Bijbelsche Historievragen* ... Misschien ontleden wij in het vervolg al die *bijbelsche producten* nog wel

---

*** Getrouwd

'sBosch, 9 *October* 1829.

G. L. VAN LANGENHUYSEN,
en
L. C. P. VAN DEN BERGH.

LETTERKUNDIGE AANKONDIGING.

*** Bij den Drukker dezes is van de pers gekomen: ALGEMEENE ZENDBRIEF van onzen Allerheiligsten Vader, door de goddelijke Voorzienigheid Paus PIUS VIII, aan alle patriarchen, primaten, aartsbisschoppen en bisschoppen.

Aan de eene zijde in het latijn volgens de *originele kopy* van *Rome.* Prijs 35 cents.

*** De Gebroeders LANGENHUYSEN, Boek- en Steendrukkers te *'s Gravenhage,* hebben uitgegeven en alom verkrijgbaar gesteld:

DRIE VERHANDELINGEN over de twee Besluiten van den 20 junij 1829, betrekkelijk het *Collegium Philosophicum.* Door eenen Huisvader, *Petitie-teekenaar.* Prijs 60 cents.

BEKENDMAKING.

PUBLIEK ONDERWIJS.

COLLEGIE TE *TURNHOUT.*

Het BESTUUR van het COLLEGIE te *Turnhout*, heeft de eer ter kennis van het Publiek te brengen dat de gewone *Cursus* in gemeld Collegie zal geopend worden op Maandag den 12 October 1829. Gemeld bestuur zal niets onaangewend laten, om, door het naauwkeurig onderhouden der goede zeden en volkomene Regeltucht, te zamengesteld met een volledig onderwijs, den ouden roem van hetzelfde Collegie te herstellen, en het vertrouwen der Ouders, die het welzijn hunner kinderen behartigen, te verdienen.

Namens het Bestuur voornoemd
De Secretaris
P. NEECKX.

De prijzen der granen alhier, van donderdag den 8 october zijn geweest:

Rogge,	*het nederlandsch mud,*	*f* 5-50 à 4-55.
Boekweit,		« 4-34 à 5-10.
Haver,		« 2-33 à 2-16.
Garst,		« 4-00 à [illegible]
Het nederlandsch pond boter.		« [illegible] à [illegible]

De drie nederlandsche ponden roggebrood 27 cents.

PRIJZEN DER VOLGENDE EFFECTEN.

AMSTERDAM, 6 OCTOBER.

				Geb.
Nederlanden.				
Werkelijke Schuld	à 2½	pCt.	58 - ½	58¼
Uitgestelde dito			15/16 - 1	63/64
Kansbiljetten		*f*	22 - ½	22⅛
Stellen van uitgeloten dito			7250 - 7300	
Amortisatie-Syndikaat	[illegible]		[illegible] - 100	99¾
Domein Losrenten	2½		[illegible]	98¼
Handel-Maatschappij	4½	«	[illegible]	[illegible]
Frankryk.				
Inschrijving op het Grootboek.	3	«	81½ - 82	81½
Certifikaten van dito.	«	«	75¾ - 76¼	
Rusland.				
Bij *Hope* en C°.	5	«	100¼ - ¾	100½
Negociatie 1828.	5	«	99½ - 100	
Inschrijving op het Grootboek.	6	«	62¼ - 63	62⅝
Certifikaten van dito.	«	«	62¼ - 63	62½
Cert. dito Hamburg Admin.	5	«	94 - ½	94¼
Dito te Londen genegocieerd	«	«	95¼ - ¾	95½
Pruissen.				
In Londen genegocieerd.	«	«	112 - 113½	
Idem 2de Ligting	«	«	112 - 113½	
Spanje.				
Neg. bij *Hope* en C°	5½	«	30 - ¾	30½
Te Parijs en Londen gedomd	5	«	6 - ½	6⅛
Renten perpetuel	«	«	50½ - 51½	
Coupons		*f*		
Polen.				
Loten		*f*	94 - 95	94½
Weenen.				
Bank.	5	pCt.	96¾ - 97¼	97
Dito.	4	«	83½ - 84¼	83⅞
Certifikaten.	2½	«	54 - ¼	[illegible]
Metaliek.	5	«	97¾ - 98¼	98
Dito te Londen genegocieerd.	«	«	97½ - 98	[illegible]
Dito.	2½	«	51½ - [illegible]	[illegible]
Bank-Aktien	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Aandeelen *f* 100 bij *Rotschild*	[illegible]	[illegible]	[illegible] - 215	214
Dito [illegible] dito	[illegible]	[illegible]	394 - 396	395
Napels.				
Cert. bij *Lamaison en Bouwer.*	«	«	80 - ½	
Dito Napelsche Adm.	«	«	81¾ - 82¼	82
Dito te Londen genegocieerd	«	«	87¾ - ¼	88
Denemarken.				
Negociatie in Londen.	«	«	72 - ¾	72¼
Engeland.				
Geconsolideerde.	«	«	89½ - ¾	89⅝

Te 's BOSCH, bij de GEBROEDERS LANGENHUYSEN, Drukkers en Uitgevers, Apostelstraat, H, n°. 20.